

УДК 355.34

К. О. Протасенко

КОМПЛЕКСНИЙ МЕХАНІЗМ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ ВОЄННОЮ ОРГАНІЗАЦІЄЮ УКРАЇНИ

Проаналізовано основні складники та структуру комплексного механізму державного управління Воєнною організацією України. Запропоновано основні напрями підвищення ефективності механізмів державного управління Воєнною організацією держави.

Постановка проблеми. Національна безпека як політологічна категорія – наріжний камінь забезпечення виживання та стійкого розвитку будь-якої держави.

Загальна ситуація на євразійському континенті, а тим більше в усьому світі, ще не досягла такого стану стабільності та безпеки, щоб не викликати занепокоєння з приводу необхідності зміцнення національної безпеки України. У цих умовах зміцнення її національної безпеки треба розглядати як одну з головних передумов подальшого розвитку як незалежного та повноправного члена світового співтовариства. При цьому потрібно зважати на те, що змінюються звичні погляди на проблеми війни і миру, шляхи та способи забезпечення національних інтересів держави, поступово складаються принципово нові умови забезпечення міжнародної безпеки.

Визначення співвідношення зовнішніх і внутрішніх загроз, вибір пріоритетів і збалансованості механізмів реагування у політиці національної безпеки України є першочерговими завданнями. Загалом питання про адекватність системи національної безпеки України реаліям ХХІ століття залишається невирішеним і в науково-теоретичному, і в практично-політичному аспектах. Причина цього – недосконалість традиційного розуміння безпеки з огляду на статистику і динаміку змін у суспільстві і неналежну увагу до національної безпеки з боку держави [1, с. 40].

Держава, безумовно, є основним суб'єктом забезпечення національної безпеки. Вона здійснює функції у сфері національної безпеки через органи законодавчої, виконавчої та судової влади. Механізмом, через який вона реалізує себе як основний суб'єкт забезпечення національної безпеки, є державне управління національною безпекою. Це особливий вид соціального управління, практичний, організуючий та регулюючий вплив держави на стан національної безпеки з метою досягнення та захисту національних інтересів, який має юридично владний характер, забезпечується примусом

держави й обґрунтовується виключно чинним законодавством.

Усе це вимагає від державних службовців владних структур нових ідей та рішень, запровадження ефективних організаційних структур і механізмів забезпечення національної безпеки України. У досить динамічній геополітичній, геостратегічній і гео економічній ситуації Україна, виходячи з власних національних інтересів, потребує ефективного державного управління національною безпекою, значних зусиль і постійної уваги з боку державних службовців, науковців, кожного громадянина [2, с. 3, 4].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У науковій літературі термін “механізм управління” є досить широко вживаним, однак його зміст і структуру різні науковці і практики тлумачать по-різному. Концептуальні засади механізмів державного управління висвітлено у працях провідних вітчизняних та зарубіжних учених у галузі управління: В. Авер'янова, О. Амосова, Г. Астапової, Г. Атаманчука, В. Бакуменка, І. Булеєва, П. Єгорова, О. Єрмоєнко-Григоренка, В. Князева, О. Ковалюка, В. Коломийчука, О. Коротича, М. Круглова, А. Кульмана, М. Лесечка, Ю. Лисенка, В. Малиновського, О. Маткова, Н. Мойсєєва, Н. Нижник, О. Смоленського, Г. Одінцової, Р. Рудницької, З. Рум'янцева, Ю. Тихомирова, Л. Юзькова. Однак, якщо загальні засади механізмів державного управління опрацьовано на високому рівні, то питання вдосконалення існуючих механізмів управління Воєнною організацією України досліджені недостатньо.

Поєднання якісно нових геополітичної, геостратегічної, фінансово-економічної та, певною мірою, військово-технічної ситуацій, що складаються у сучасному світі, потребує кардинального і всебічно обґрунтованого перегляду існуючих нині поглядів на функції Воєнної організації України [3] та механізми державного управління нею.

Метою статті є визначення, обґрунтування

змісту та структури механізмів державного управління Воєнною організацією України.

Виклад основного матеріалу. Згідно із Законом України Воєнна організація держави – охоплена єдиним керівництвом сукупність органів державної влади, військових формувань, утворених відповідно до Конституції і законів України, діяльність яких перебуває під демократичним контролем суспільства і відповідно до Конституції та законів України безпосередньо спрямована на вирішення завдань захисту інтересів держави від зовнішніх та внутрішніх загроз [4].

Реалізація будь-якої діяльності здійснюється за допомогою певних механізмів. Під механізмом, як правило, розуміють сукупність способів і засобів реалізації цілей, перетворення планів у дії, визначення порядку певного виду діяльності [5, с. 355–357].

Поняття “механізм управління” охоплює ті практичні заходи, важелі, стимули, за допомогою яких органи управління впливають на суспільство для досягнення поставлених перед ними цілей. Реальний механізм управління завжди конкретний. Він спрямований на досягнення визначених цілей шляхом впливу на певні елементи об’єкта управління, а також на їх зв’язки і здійснюється з використанням наявних ресурсів (йдеться про механізм управління організацією, коли фактори управління для організації є внутрішніми, або про механізм взаємодії з іншими організаціями, коли ці фактори є зовнішніми).

Під час прийняття управлінського рішення щоразу формується певний механізм управління шляхом узгодження всіх елементів управління.

Механізм державного управління виконує роль механізму суспільного самоуправління. Він може бути відображений такою ланцюговою схемою: цілі → рішення → дії → результати.

Згідно з визначенням О. Федорчака [6] механізмом державного управління є сукупність взаємопов’язаних елементів, а саме таких, як практичні заходи, засоби, методи, важелі, інструменти, політики, стимули, діяльність органів державного управління, що призначена для цілеспрямованого впливу на суспільство або будь-яку соціальну систему для досягнення поставлених цілей. Ця сукупність має визначену структуру з відповідним правовим, нормативним та інформаційним забезпеченням.

Відповідно до характеру факторів впливу виділяють види механізмів державного управління, які від переваги акцентів на ті чи

інші сфери управління матимуть свою назву: політичні, економічні, соціальні, правові, організаційні, мотиваційні тощо [7, с. 25–28]. Як правило, вони використовуються у комплексі.

Комплексний механізм державного управління – система політичних, економічних, соціальних, організаційних та правових засобів цілеспрямованого впливу органів державного управління, які враховують потреби, інтереси і цілі суспільства в керуючих впливах, закріплюють їх у своїх рішеннях і практично проводять у життя, спираючись на державну владу.

Склад механізму державного управління визначеною сферою суспільного розвитку залежить від особливостей певної сфери (див. рис. 1).

Досягнення цілей державного управління потребує забезпечення ресурсами (фінансовими, кадровими, матеріально-технічними, інформаційними) і нормативно-правовим регулюванням (закони і підзаконні акти). Відповідно можна говорити про фінансовий, кадровий, матеріально-технічний, інформаційний та нормативно-правовий складники державних механізмів. До цього переліку також слід додати організаційний складник, який спрямований на упорядкування форми державного управління, виходячи з максимально можливої відповідності змісту управління його цілям, функціям і завданням.

Сьогодні ситуація у світі ускладнюється: з’являються нові виклики, ризики та загрози, змінюється характер та ієрархія традиційних загроз, зростає динамізм змін процесів у сфері безпеки і оборони, підвищується рівень їхньої непередбачливості та невизначеності, істотний вплив має глобалізація [8, с. 24–28]. Ці та інші чинники зумовлюють істотне вдосконалення механізмів державного управління Воєнною організацією України, які мають забезпечити необхідний рівень національної безпеки, що відповідає ресурсним можливостям держави.

Процес розвитку Воєнної організації держави супроводжується суттєвими змінами існуючої, а також розробкою нової законодавчої та нормативно-правової бази, перш за все щодо функціонування у нових умовах органів державної влади, військових формувань, утворених відповідно до Конституції і законів України, удосконалення систем і механізмів управління ними.

Основним напрямом удосконалювання нормативно-правового забезпечення функціонування системи національної безпеки та

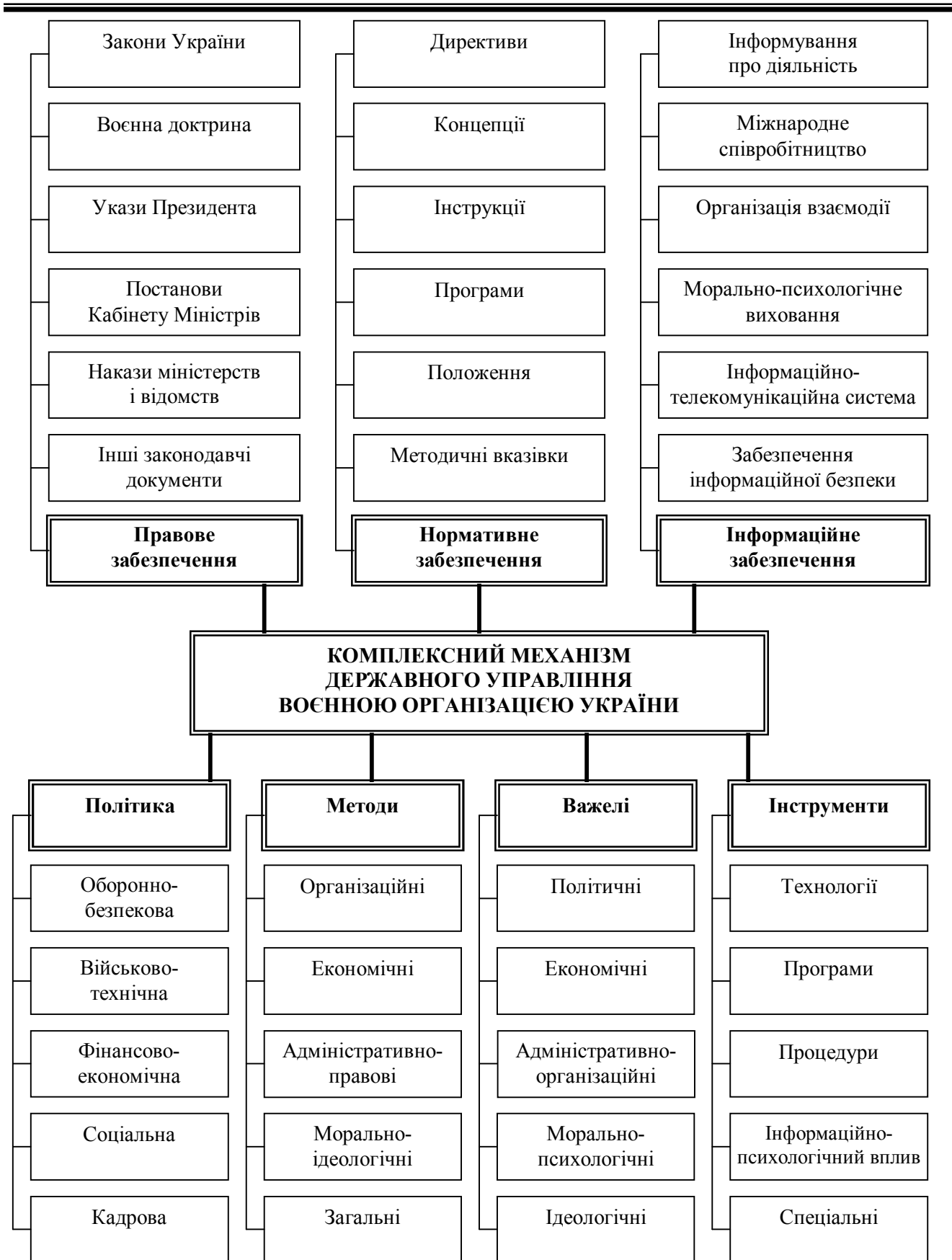

Рис. 1. Структура комплексного механізму державного управління Воєнною організацією України

безпосередньо Воєнної організації держави є уточнення змісту існуючих та розроблення проєктів нових документів з питань національної безпеки і оборони та міжнародного співробітництва, які відповідають як національним інтересам України, так і сучасним вимогам.

Головні зусилля у законотворчій роботі необхідно спрямувати на розроблення дієвих механізмів організації та здійснення всіх видів діяльності Воєнної організації України з метою захисту національних інтересів держави від зовнішніх та внутрішніх загроз, контролю і нагляду за діяльністю Збройних Сил України й інших військових формувань.

Зміст правоохоронної діяльності Воєнної організації України регламентований законами, зокрема “Про внутрішні війська Міністерства внутрішніх справ України”, та іншими нормативно-правовими актами. Комплекс заходів щодо забезпечення захисту населення у випадках надзвичайних ситуацій також встановлено відповідними законодавчими та нормативно-правовими актами України [9, с. 124].

Особливої уваги у цьому контексті потребують саме внутрішні війська – військове формування, що входить до системи Воєнної організації держави, та один з елементів сил охорони правопорядку [10, с. 6, 7].

Згідно із Законом [11] внутрішні війська є складовою частиною Міністерства внутрішніх справ України і призначені для захисту прав і свобод людини і громадянина, конституційного ладу, територіальної цілісності та інтересів держави від злочинних посягань та інших протиправних дій. Із назви зрозуміло, що головна функція внутрішніх військ полягає у підтриманні конституційного ладу та громадського порядку всередині держави, на відміну від Збройних Сил України, які покликані обороняти країну від зовнішнього ворога.

Зважаючи на довготривалу невирішеність соціальних проблем у переважній частині українського суспільства, яка сьогодні є одним із основних чинників виникнення та розвитку низки загроз у різних сегментах національної безпеки, очевидно є необхідність проведення надалі окремого ґрунтовного дослідження механізмів державного управління внутрішніми військами Міністерства внутрішніх справ України при введенні в Україні чи окремих її місцевостях правового режиму надзвичайного стану через виникнення надзвичайних ситуацій соціально-політичного характеру.

Висновки

На сьогодні у Воєнній організації України є чимало проблем: неефективність функціонування, брак професіоналізму, нестача міжвідомчої координації, недодержання законів, невідповідні стандарти демократичного управління, поставторитарний контекст (в якому інституції безпеки часто визначають свої ролі залежно від власних інтересів, а не від інтересів громадян).

Сучасні зміни у геополітичному просторі вимагають постійного вдосконалювання механізмів державного управління Воєнною організацією України, що викликає необхідність функціональних та структурних коректив як у цілому, так і її окремих компонентів.

Нині постає завдання розроблення загальної концепції і програми розвитку та функціонування Воєнної організації держави в широкому розумінні (а не лише Збройних Сил України) з урахуванням економічних, політичних, військових та інших заходів на основі положень чинних нормативно-правових актів, загальної теорії військового будівництва і воєнного мистецтва та на підставі аналізу стану Воєнної організації України як цілісного інституту державного управління.

Дотепер усе ще немає чіткого уявлення про використання і скоординовані дії численних елементів Воєнної організації держави, реорганізація та реформування яких здійснюються без належної координації. Це не сприяє підвищенню рівня національної безпеки країни, призводить до розпорошування і без того мізерних бюджетних асигнувань, які виділяються для забезпечення функціонування Воєнної організації України.

Удосконалення наявних механізмів державного управління Воєнною організацією України, запровадження нових форм і методів з огляду на національні особливості і сучасні вимоги дозволить забезпечити на належному рівні національну безпеку держави, суспільства та людини і громадянина, а також створить належні умови для реформування та розвитку Збройних Сил України й інших військових формувань, зокрема внутрішніх військ МВС України.

Список використаних джерел

1. Журавльов Є. П. Динаміка розвитку системи національної безпеки України / Є. П. Журавльов,

В. В. Гетьман // Стратегічна панорама. – 2006. – № 3. – С. 35–41.

2. Нижник Н. Р. Національна безпека України (методологічні аспекти, стан і тенденції розвитку) : навч. посіб. / Н. Р. Нижник, Г. П. Ситник, В. Т. Білоус ; за заг. ред. П. В. Мельника, Н. Р. Нижник. – Ірпінь, 2000. – 304 с.

3. Горбулін В. П. Реформа воєнної організації держави. Концептуальні підходи / В. П. Горбулін // Дзеркало тижня. – 2001. – № 48 (372). – 8–14 груд.

4. Про демократичний цивільний контроль над Воєнною організацією і правоохоронними органами держави : закон України від 19.06.2003 р. [Електронний ресурс] // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 46. – Ст. 366. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=975-15>. – Назва з екрану.

5. Економічна енциклопедія : у 3 т. / відп. ред. С. В. Мочерний. – К. : Академія. – Т. 2. – 2001. – 848 с.

6. Федорчак О. Класифікація механізмів державного управління [Електронний ресурс] / О. Федорчак // Науковий вісник. – 2008. – Вип. 1. “Демократичне врядування”. – Режим доступу до журналу : http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/DeVr/2008-01/O_Fedorchak.pdf.

7. Брюховецька Н. Ю. Економічний механізм підприємства в ринковій економіці: методологія і практика / Н. Ю. Брюховецька. – Донецьк : ГЕП НАН України, 1999. – 275 с.

8. Семенченко А. І. Деякі воєнно-економічні аспекти реформування та розвитку структур безпеки та оборони України / А. І. Семенченко // Стратегічна панорама. – 2006. – № 1. – С. 24–28.

9. Говоруха В. В. Державне управління цивільно-військовими відносинами в Україні: теоретичні засади та механізми : дис. ... канд. наук з держ. упр. : 25.00.01 / Говоруха Віктор Володимирович ; УАДУ при Президентові України. – Х., 2001. – 233 с.

10. Кириченко І. О. Шляхи вдосконалювання наукового супроводу службово-бойової діяльності сил охорони правопорядку / І. О. Кириченко, В. Ю. Богданович, В. В. Крутов [та ін.] // Честь і закон. – Х. : Акад. ВВ МВС України, 2009. – № 1. – С. 3–23.

11. Про внутрішні війська Міністерства внутрішніх справ України : закон України від 26.03.1992 р. [Електронний ресурс] // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 29. – Ст. 397. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2235-12>. – Назва з екрану.

Стаття надійшла до редакції 01.12.2009 р.